

Список використаної літератури

1. Достоевский Ф.М. Нечто о вранье // Дневник писателя. - М., 1999. - С. 84-93.
2. Знаков В.В. Западные и русские традиции в понимании лжи: размышления российского психолога над исследованиями Пола Экмана // Послесловие. Пол Экман. Психология лжи. - СПб.: Питер, 2000. - С. 243-266.
3. Знаков В.В. Психология понимания правды. - СПб.: Питер, 1999.
4. Ильин И.А. О лжи и предательстве // Аксиомы религиозного опыта. М., 1993.
5. Кант И. О мнимом праве лгать из человеколюбия // Трактаты и письма. - М., 1980. - С. 292-297.
6. Новейший русско-украинский словарь. Харьков, 1998.
7. Новый учебный словарь фразеологии современного английского языка / Под ред. М.Е.Опаленко. - М., 2004.
8. Писемский А.Ф. Русские лгуны // Соч. В 3-х т. - М., 1956. - Т.2. С. 501-566.
9. Пол Экман Психология лжи. - СПб.: Питер, 2000.
10. Словник української мови. - К. - Т. 1. - 1990; Т. V. - 1994.
- И. Соловьев В.С. Ложь // Энциклопедический словарь / Изд. Ф.А.Брокгауз, И.А.Ефрон. - Т. XVII а.-СПб., 1896.
12. Фразеологический словарь русского языка / Под ред. А.И.Молоткова. - М.: Русский язык, 1986.
13. Фразеологічний словник української мови. - К.: Наукова думка. - У 2-х т. - 1993.
14. Coleman L., Kay P. Prototype semantics: The English word lie / Language, 1981, V. 57. - P. 26-44.
15. Strichartz A.F. Burton R.V. Lies and Truth: A study of the Development of the Concept // Child Development, 1990, V. 61. - №L - P. 211-220.

Summary

In the article the peculiarities of nominating lie, cheat and fraud in Russian, I h'ainian and English phraseology are given. It also deals with the variety of the given phenomena in the phrasemic systems of the contrasted languages. The attempt is made to measure the level of understanding cheat in the cultures of different nations.

Борита В.М.

здобувач кафедри української мови

ПРО ДЕЯКІ ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ПРОПОВІДЕЙ

У статті зроблено спробу окреслити деякі лексичні та граматичні особливості текстів проповідей Патріарха Філарета, яким властива особлива, тематично спеціальна, не властива для текстів інших стилів лексика, а також різнопланові семантико-синтаксичні конструкції.

Сучасні умови розвитку суспільства після більше ніж сімдесятилітньої прогалини дали змогу повернутися до повноцінного функціонування й розвитку конфесійного стилю, мову якого І.В.Богачевська називає

“специфічною, конфесіоналізованою внаслідок своєї кодифікації знаковою системою, що виникає, як правило, на основі якоїсь природної національної мови (або мов) і виконує в релігійному спілкуванні когнітивну і комунікативну функції” [1, с. 5].

Актуальність роботи полягає в недостатньому дослідженні текстів конфесійного стилю і, зокрема, текстів проповідей. Тому цілком закономірним є посилення наукового інтересу багатьох мовознавців до конфесійного мовлення, про що свідчать непоодинокі розвідки в періодичних наукових виданнях.

Сферою поширення мови конфесійного стилю є культові установи: церкви, монастирі, теологічні навчальні заклади, молитовні будинки та релігійні громади. Конфесійний стиль сучасної української літературної мови зберігає основні риси класичної сакральної мови: урочистість, канонічність словоформ і конструкцій, сталість жанрів тощо. Л.І.Мацько головними конструктивними ознаками конфесійного мовлення називає „урочистість і піднесеність як стилістичні домінанти, благозвуччя, символізм та стійкість стильової норми” [3, с. 289].

Характерними лексичними ознаками конфесійної мови П.С.Дудик іменує “вживання “поважних” слів і висловів, за якими здавна закріпилося церковно-релігійне значення: велику кількість своєрідних абстрактних найменувань; широке використання у православ’ї церковнослов’янських і лексем, запозичених із Біблії, зокрема в українському перекладі” [2, с. 92]. Щодо граматичних (морфологічних і синтаксичних) особливостей сакральних текстів, дослідник звертає увагу на „урочисте мовлення конфесійного стилю, наявність інверсії, велику сконцентрованість маркованих одиниць, високу і водночас своєрідну ритмомелодіку, елементи прощальності тощо” [2, с. 93].

Найповніше конфесійний стиль виявляється в богослужінні. Завдяки цьому його первісна писемна форма стала усною. По-особливому і дещо меншою мірою цей стиль реалізується в проповідях.

Проповідництво серед українського православного духовенства завжди було яскравим і тому являло світові визначні постаті, серед яких, без перебільшення, можна назвати Предстоятеля Української Православної Церкви, Святішого Патріарха Київського і всієї Русі-України Філарета. Його проникливе слово, пов’язане із сьогоденням, звернене до всіх віруючих. Більшість проповідей Патріарха Філарета - це не просто переказ євангельських подій, розповідь про християнські чесноти, а глибокий аналіз і суголосність із сьогоденням Біблії та повчань святих.

До основних особливостей проповідей належить маркована лексика, яку в українській літературній мові називають конфесійною, а також своєрідні семантико-синтаксичні конструкції.

Лексика проповідей тематично спеціальна, стандартна, дещо незвична, особлива. Це передусім такі стилістико-найменування: центральні, основоположні {*Бог, Ісус Христос, Дух Святий, Богородиця, ангел, апостол*};

назви служителів релігії (*патріарх, митрополит, єпископ, священнослужитель, пастор*); назви таїнств, елементів християнської обрядовості (*хрещення, вінчання, Благовіщення, покаєння (сповідь), миропомазання*); назви постів (*Різдвяний піст, Петрівка, Спасівка, Великодній піст*); назви різних конфесійних реалій, понять (*літургія, віктар, триєдиний, катехізис, іконостас*); деякі поняття-назви неправославних релігій (*індульгенція, кірха, костьол (костел), нунцій, целібат*); назви богослужбових відправ (*утреня, обідня, літургія, молебень, панахида*); найменування одягу духовних осіб, частин їх убрання (*риза, ряса, омофор, епитрахиль, митра*); назви предметів християнського обряду (*ікона, молитовник, крижмо, аналой*) і т. ін.

Названі семантичні мікрогрупи демонструють, що для лексики конфесійного стилю характерним є вживання „поважних” слів і висловів, за якими здавна закріпилося церковно-релігійне значення, велика кількість своєрідних абстрактних назв, широке використання старослов’янізмів і лексем, запозичених із Біблії.

Спостереження за граматичними, зокрема, синтаксичними особливостями текстів проповідей свідчить про наявність великої кількості конструкцій, об’єднаних однією семантикою і подібним емоційно-оцінним забарвленням. Зокрема, у досліджуваних проповідях поширеними є конструкції з риторичними запитаннями: *Якщо зовнішній вигляд гнівливої людини такий неприємний, то що відбувається в її бідній душі?* (4, с. 70); *Чи потрібно говорити про тих жінок, які присвятили своє життя і труди поширенню християнської віри і тим самим облагодіяли свої народи?* (4, с. 60). Типовими для текстів проповідей є синтаксичні конструкції, об’єднані повторюваною однаковою відповіддю: *Чому ж яниці пиячать, наркомани вживають наркотики, а блудники перелюбствують? Тому, що Бога немає перед ними. Чому злочини грабує і злочинець вбиває? Тому, що Бога немає перед ними. Чому зростає злочинність в Україні й в усьому світі? Тому, що Бога немає перед злочинцями* (4, с. 74). Для текстів проповідей характерними є також конструкції з повторюваними початковими синтаксичними структурами, часто з тим самим службовим словом: *Ось лік святих патріархів і праотців, які вірили Божественним обіттуванням про пришествя Спасителя. **Ось лік святих** пророків, що провіщали пришествя Христове. **Ось лік святих** апостолів, які, залишивши все пішли за Христом. **Ось лік святих** мучеників, які за сповідання віри Христової були піддані жорстоким стражданням і в невимовних муках віддали своє життя за Христа. **Ось лік святих** пастирів і святителів, які словом і ділом, вченням і життям своїм навчали і навчають живої віри у Христа. **Ось лік** преподобних мужів і жон, які своїми дивовижними подвигами і добродієм засвідчили, до якого рівно ангельського життя і духовної досконалості може підняти людину> віра у Господа Ісуса Христа і благодать Святого Духа. **Ось лік святих** праведників, які жили у цьому гріховному світі, але були не від світу цього і жили не духом цього світу* (4, с. 92-93).

Конструкціям з повторюваними початковими структурами властиві

компоненти, які акцентують увагу на певних особах чи явищах, мають уточнююче значення, виконують функцію актуалізації змісту виділених структур. Для виділення із контексту при цьому служать субстантиви, пов'язані з ознаками та властивостями, які також потребують конкретизації: **Всі три Особи Пресвятої Тройці за природою Своєю єдині і нероздільні, хоча іпостасно, тобто у Особах, розділені. Всі три Особи Пресвятої Тройці за своїм буттям вічні. Всі три Особи Пресвятої Тройці рівні за силою і владою. Всі трьом Особам Святої Тройці належить однакова слава, честь і поклоніння** (4, с. 85-86).

Типовими для текстів проповідей з повторюваними початковими синтаксичними структурами є також складні конструкції, зокрема, складнопідрядні умовні речення, які виражають пряму зумовленість. У підрядній частині таких коннекцій називається ситуація, яка викликає певний наслідок у головній частині. При цьому „для підкреслення підстави, потрібної для вираження висновку в головній частині, диференційні сполучники можуть супроводжуватися лексемами значить, отже, виходить. Створюються поєднання типу якщо - значить, якщо - отже, якщо - то значить тощо” [5, с. 547]. Наприклад, **Якщо Христос воскрес, - значить і ми, хоч і помremo, але безумовно воскресемо. Якщо Христос воскрес, - значить, ми спасенні і маємо можливість благодаттю Святого Духа очищатися від гріха. Якщо Христос воскрес, - значить, правда перемогла неправду, любов ненависть, добро - зло. Якщо Христос воскрес - це значить, що все, що Він відкрив людям про Бога, про людину і світ, є істина. Якщо Христос воскрес це значить, що ми маємо надію на життя вічне. Якщо Христос, розіп'ятий на хресті, помер і воскрес - значить, Він є істинний Син Божий, наш спаситель і Визволитель** (4, с. 43-44).

Характерними для текстів проповідей є конструкції, які виражають порівняльні відношення. Основним засобом для оформлення порівняння в таких структурах виступає сполучник як у поєднанні з корелятом так: **Як лазерний промінь, проходячи крізь тіло, життя не бачить, так і розум, скільки б не розмірковував, сили віри не досягне** (4, с. 41); **Як через гріхопадіння перших людей у нашу природу увійшов закон смерті, так через Воскресіння Христове в цю ж природу увійшов закон Воскресіння** (4, с. 44); **Як пожежа, коли її не гасять, знищує багато будинків; так і гнів якщо швидко не припинити його, то він багато принесе зла...** (4, с. 70).

Порівнюючи сьогодення українського суспільства з часом життя Ісуса Христа, проповідник переносить тогочасні події на нинішній час, проводячи при цьому своєрідну часову паралель. При побудові таких конструкцій використовуються синтаксичні паралелізми: **Сучасне становище в Україні можна порівняти з Голгофою. Як тоді на Голгофі йшла боротьба людської ненависті з Христовою любов'ю, так і тепер у суспільстві йде жорстока боротьба добра і зла, світла і темряви** (4, с. 46); **Протягом майже 2000-літньої історії були гоніння на Церкву, виникали єресі й розколи; всередині самої Церкви йшла боротьба за владу. Ось і тепер православна Церква в**

Україні розділена на частини; іде боротьба за побудову єдиної в Україні православної Церкви (4, с. 140) та ін.

Таким чином, для текстів проповідей характерним є вживання ..поважних” слів і висловів, за якими здавна закріпилося церковно-релігійне значення, велика кількість особливої, тематично спеціальної, не властивої для текстів інших стилів лексики, широке використання старослов’янізмів і лексем, запозичених із Біблії. А також - використання різнопланових семантико-синтаксичних конструкцій, яким притаманні висока і водночас своєрідна ритмомелодика, елементи урочистості, підсиленого зосередження \ ваги, спонування, порівняння, прощальності тощо.

Література

1. Богачевська І.В. Філософський аналіз мови релігії в контексті вчення О.О.Потебні: Автореф. дис... канд. філос. наук. - К., 1998. -19 с.
2. Дудик П.С. Стилістика української мови: Навчальний посібник. - К.: ВЦ „Академія”, 2004. - 368 с.
3. Мацько Л.І. та ін. Стилістика української мови: Підручник / Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько; За заг. ред. Л.І.Мацько. -К.: Вища шк., 2003. -462с.
4. Патріарх Філарет. Проповіді. - У 2-х т. - К.: ВВ УПЦ Київського Патріархату, 1999.-Т. 1. -434 с.
5. Слинко І.І, та ін. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. посібник / І.І.Слинко, Н.В.Гуйванюк, М.Ф.Кобилянська. - К.: Вища шк., 1994. 670 с.
6. Струганець Л. Особливості репрезентації сакральної лексики в українській лексикографії // Мандрівець. - 2000. - №5-6. - С. 47-51.

Summary

In the article was made an attempt to outline some lexical and grammatical peculiarities of texts sermons by Patriarch Philaret, which peculiar particular, theme-based special, not peculiar for texts of other styles vocabulary\ and also many-sided semantic-syntactic designes.

Гамали О.И.

канд. філол. наук, доцент,

Тарасенко Н.С.

студентка

«ОБРАЗЫ» ЦВЕТОВ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ

У статті розглянуто специфіку> внутрішньої форми найменувань - як літературних, так і діалектних - квіткових рослин, виявлено типові мотиваційні ознаки цих назв.

Нераздельность языка и мысли, языка и истории народа, его культуры не нуждается в доказательствах. «Народ выражает себя полнее всего и вернее в языке своем. Народ и язык один без другого представлен быть не может» [3, с.8]. Представление о том, что «язык - жизнь народа», получившее в

науке определение «семантика отражения», позволяет соединить слово и